

විද්‍යානා භූමිය
(විභාගානුකූලය ඇසුරෙන්)

පූජ්‍ය මාන්කඩවල සමාහිත ස්වාමීන් වහන්සේ

විදර්ශනා භූමිය
(විභසානප්‍රකරණය ඇසුරෙන්)

බුදුමග ධර්ම දේශනාව
(අංක 20)

2020.11.08 දින
බෞද්ධයා රූපවාහිණිය ඔස්සේ පවත්වන ලද විශේෂ බුදුමග
සද්ධම් දේශනාව

නමෝ තසසු භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධසසු
නමෝ තසසු භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධසසු
නමෝ තසසු භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධසසු

ධම්මවණ්ණාභිලාශී සැදහැකි වාසනාවන්ත පින්වතුනි. අද ඉරු දින බෞද්ධයා මාධ්‍ය ජාලය හරහා ඔබගේ ආලින්දයට බුදුමගින් දිවිමග ආලෝකමත් කරගන්නා ආකාරය පැහැදිළි කරලා දෙන්න බුදුමගින් සසර පරතෙරක් දකින ආකාරය විවරණය කරලා දෙන්න “බුදුමග” මහෝපකාරී කරගෙන, අනවරාග්‍ර සංසාරයක නිමාවක් කියන්න මහෝපකාරී වන, අතිශයින් උපකාර වන ඉතාම වැදගත් දහම් කරුණු ටිකක් පැහැදිළි කරලා දෙන්න යි, විවරණය කරලා දෙන්න යි, අපගේ මේ උත්සාහය.

පින්වතුනි, පරක්-තෙරක්-කෙළවරක් නො පෙනෙන අනවරාග්‍ර සංසාරයේ සුළඟට අහුවෙලා ඒ මේ අත ගසාගෙන යන පරඬලාවල් වාගේ, අපි සෑම දෙනා ම ඒ මේ අත ගසාගෙන යනවා. එහෙම යන ගමනේ අපි හැමෝ ම හැමදම බලාපොරාත්තු වෙන්නේ ජීවිතයේ දුක නැතිකරගන්න යි. ජීවිතයට සැප-සැනසීම ඇතිකරගන්න යි. නමුත් අවාසනාවට ඇත්ත කතාවක් වාගේ අවාසනාවන්ත කාරණාව, දුකේ ම ඉපදිලා, දුක ම උපද්දවාගෙන, දුක ම ජීවත්කරමින්, අතෘප්තිමත්

මනසකින්, දුකෙන් ම මිය පරලොව යනවා. අපට කිසි ම තෘප්තියක් ඇත්තේ නැහැ.

ඔය අතරතුර කෙටි කාලීන සැප සැනැසීම් නැත්තේ නෙවෙයි. කෙටි කාලීන යම් සතුටුදායක දේවල්, සැප-සැනසීම් තියෙනවා. නමුත් කිසි ම වේලාවක අපගේ ප්‍රශ්නයට ඒවා විසඳුම් නෙවෙයි. කෙටි කාලීන සැප-සැනැසුම් ඇතිවුණා කියලා අපි ජරාවට පත්වුන එක නැතිවෙලා නැහැ. හොඳට තමන් දිහා බලන්න: රෝගවලට පත්වෙන එක, එහෙම නැතිනම් අප්‍රියයන් හා එක්වෙන එක, ප්‍රියයන්ගෙන් වෙන්වෙන එක, නොයෙකුත් ලාභ-අලාභ, නොයෙකුත් දේවල් අපගේ ජීවිතයට එකින් එක, එකින් එක, වෙහෙස විඩා වෙන කොට, ඒ දුක්ඛයන්ගෙන් අපිට කවදවත් නිමාවක් ලැබුණේ නැහැ. ඒ නිසා සසර පරතෙරක් දකින්න අපි හැම කාලයක ම උත්සාහවත් වුණා. නමුත් හැම කාලයේ ම කුමණ හෝ දෙයකින් අපට මේ සම්බුධ ශාසනය අතහැරුණා. නිවැරදි මාගීය හෙළි පෙහෙළි කරගන්න බැරිවුණා.

ඒ නිසා මේ ලැබුණු බුද්ධෝත්පාද කාලය තුළ අපි හැමෝම නිවැරදිව මග හෙළි පෙහෙළි කරගන්නේ කොහොම ද, සියලු දුකෙන් එතෙරවෙන්නේ කොහොම ද, ඒ සඳහා බුදුපියාණන් වහන්සේ දේශනා කළ සදහම් මාගීය මොකක් ද කියලා ජීවිතය, ජීවත්වෙන ගමන් ම හෙළි පෙහෙළි කරගන්න උත්සාහවත් වෙමු.

පින්වතුනි, ලෝකය දිහා බලපුවම වර්තමානය තුළ, “භාවනා” කියන උප සංස්කෘතියක් හරහා සම්බුද්ධ ශාසනය කියලා කියන්නේ භාවනාව යි. එහෙම නැතිනම් ශ්‍රද්ධාව යි. භාවනාව සහ ශ්‍රද්ධාව කියන කාරණා දෙක තමයි බොහෝ වේලාවට ඉස්මතුවෙලා තියෙන්නේ. ඒක අවශ්‍ය යි. නමුත් අත්‍යන්තයෙන් ම මේ සම්බුද්ධ ශාසනයට වැදගත් ම වෙන කොටස තමයි දර්ශනය. නමුත් දර්ශනය තුළින් ශ්‍රද්ධාව ඉපදෙන බවත්, දර්ශනය තුළින් භාවනාවක් සිද්ධවෙන ආකාරයත් දකින්න ලැබෙන්නේ

ඉතා ම කලාතුරකින්. නිවැරදිව දඬිනය ඉගෙනගෙන, ඒ දඬිනය හරහා භාවනාව සම්පූර්ණවෙනවා නම්, කාටවත් ප්‍රතිවේද වෙන එක නතරකරන්න බැහැ.

ඒ නිසා යි පයඝීප්ති, ප්‍රතිපත්ති, ප්‍රතිවේද කියලා ත්‍රිවිධ ශාසනය ම හඳුන්වලා තියෙන්නේ. ඒ නිසා පයඝීප්තියයි කියලා කියන්නේ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ පෙළදහම යි. නිවැරදි ත්‍රිපිටකය යි.

ඉතින් මේ පෙළදහම නිවැරදිව යම්කිසි කෙනෙක්, අවබෝධඥනයෙන් තමන්ගේ ජීවිතයට එකතුකරගෙන, ඊට අනුකූලව ප්‍රතිපත්තියක යෙදෙනවා නම්, ප්‍රතිවේද වෙන එක කවදවත් ම නතරකරන්න බැහැ. ඉතින් ඒ සඳහා මහෝපකාරීවන, අතිශයින් සියුම්, ඒ වාගේ ම ගාමිහිර වූ, ගැඹුරු දහම් කොටස් ටිකක් තමයි, මේ ඉරුදින “බුදුමග” ඉඳලා, සතියක් හැර සතියක් අපි විවරණය කරලා දෙන්න, පැහැදිළි කරලා දෙන්න උත්සාහවත් වෙන්නේ.

පින්වතුනි, මනුෂ්‍යයින් වූන අපි දන්නවා, අපේ තියෙන වැදගත් ම ඉඤ්ජය තමයි, හදවත කියන එක. ඒක යි අපි කියන්නේ ‘මුලු හදවතින් ම’ කියලා. වැදගත් ම දෙයක් කතා කරණ කොට, පොරොන්දුවෙන කොට, “හදවතින් ම” කියලා අපි කියනවා. හදවත කියලා කියන්නේ අපගේ වැදගත් ම ඉඤ්ජයයි. හදවත දුච්ඡ නම්, හදවත රෝගී නම්, අනෙකුත් කුමණ ඉඤ්ජයක් නිරෝගීව තිබුණත්, වැඩක් නැහැ.

නිසා මේ ධර්මයත් ඒ වාගේ ම හදවතක් තියෙනවා. ධර්මයේ හදවත බෙදලා පෙන්නලා අභිධර්ම පිටකයේ විභංග ප්‍රකරණයේ සඳහන් කරලා තියෙනවා. ඒ ධර්මහදය විභංගය තමයි අද දවසේ එකින් එක, එකින් එක විවරණය කරලා දෙන්න අපි මේ උත්සාහවත් වෙන්නේ.

අභිධම්මය කියලා කියන්නේ අධිප්‍රඥ කියන කොටස යි. එය අතිශයින් ම ගැඹුරු යි. ඒ වාගේ ම සියුම්. එහෙම නැතිනම් මාගීඵල කියන කොටස යි අභිධම්මයෙන් හඳුන්වන්නේ. ඒ නිසා සමහර ඇත්තන් කියන්න පුළුවන්, තමන්ට නො තේරෙන නිසා, තේරුම්ගන්න අමාරු නිසා, අපහසු නිසා, 'අභිධම්මය ඕනෑ නැහැ. සතරපද ගාථාවක් අහලා නිවන් දකින්න පුළුවන්.' කියලා. ඔවු අපිත් කියනවා. සතරපද ගාථාවක් අහලා නිවන් දකින්න පුළුවන්. බැරිකමක් නැහැ. නමුත් ඒ ගාථාව හරහා විවරණය කරගන්න ඕන කොටස් ටිකක් තියෙනවා. තමන්ගේ අධ්‍යාත්ම තුළින් ඒ අවබෝධයට එන්න පුළුවන් නම්, කෙටියෙන්, පරතොසොපයෙන් සතරපදගාථාවක් ඇහුවත්, ඒ සියලු අර්ථ අපට කැටිකරගන්න පුළුවන් නම්, අපි එව්වර බුද්ධිමත් නම්, ගැටළුවක් නැහැ. ධර්මාවබෝධය කරගන්න පුළුවන්.

එහෙම නැති අපට එකින් එක එකින් එක, මේ කරුණු කාරණා හොඳට නුවණින් සම්මර්ශණය කරලා, ඉගෙනගෙන, දනකියාගෙන, මේ ලෝකයේ යථාර්ථය අවබෝධකරගන්න ඕන. ඒ නිසා පින්වතුනි, හොඳට නුවණින්, වෙනද තවත් එක බණක් අහනවා කියලා අහන්නේ නැතුව, බොහෝම උවමනාවෙන්, බොහෝම ශ්‍රද්ධාවෙන්, බුදු පියාණන් වහන්සේගේ ඒ ගැඹුරු දහම් කොටස් බොහෝම ශ්‍රද්ධාවෙන් ශ්‍රවණය කරගන්නොත්, මේ ජීවිතය තුළ දී ම මේ භයංකාර සංසාරයක නිමාවක් තියන්න අපට පුළුවන්.

පින්වතුනි, ලෝකයේ මෙව්වර කාලයක් ඉපදුන සත්ත්වයන්ට ලෝකය ඇතිබවට හම්බවෙනවා. මේ ඇතිබව නිසා තමයි ජීවිතයට දුක එන්නේ කියලා, දුක නැතිකරගන්න ලෝකයා කියන කියන දේවල් පස්සේ හඹාගෙන යනවා. කියන කියන දේවල් කරනවා. නමුත් අවාසනාවන්ත කාරණාව, කවදවත් අපට

සැපයක්, සැනැසීමක් නම් ඒ තුළින් පරමාර්ථ වශයෙන් ලැබිලා නැහැ.

හරියට මම ඕකට කියන්නේ මධ්‍යකුණ්ඩලී දිව්‍ය පුත්‍රයාගේ කථාවස්තුව වාගේ කියලා යි. මධ්‍යකුණ්ඩලී බොහෝ ම ධනවත් සිටු පවුලක එක ම පුතා යි. නමුත් තාත්තා අතිශයින් ම මසුරු සිටාණන් කෙනෙක්. මසුරු සහගත යි. ලෝභ යි. කිසි කෙනෙකුට දෙයක් දෙන්නේ නැහැ. හැඳින්වූවා අන්වර්ථ නාමයක්, 'අදින්නපුබ්බක' කියලා.

මේ අදින්නපුබ්බක සිටුතුමා කොච්චර මසුරු ද කියලා කියනවා නම්, අද වාගේ නෙවෙයි. ඉස්සර කාලයේ ත් මේ පිරිමි ළමයි පවා කනට කරාබු එහෙම දැමීමා. මේ මධ්‍යකුණ්ඩලී, කියන ඒ නම ඇතිවුණේ මෙහෙම යි : තමන්ගේ පියතුමා, සල්ලි මිල මුදල් වියපැහැදුම් වෙයි කියලා ඉවරවෙලා අතින් ම තමන්ගේ ඒ රත්තරන් ටිකක් අරගෙන, තලලා, මටසිලුටු කරලා ඉවරවෙලා, තමන්ට පුළුවන් විදියට කුණ්ඩලාභරණයක් හදලා ඉවරවෙලා, ඒක විදලා පුතාගේ කනට දැමීම නිසා, 'මධ්‍යකුණ්ඩලී' කියලා හැඳින්වූවා. ඉතින් ඒ නිසා මේ මධ්‍යකුණ්ඩලී මෙහෙම දූව පැන ඇවිදින, සෙල්ලම් කරන වයසේ ඉන්න කොට හරිම හුරතල්. නමුත් අවාසනාවන්ත කාරණාව, දරුණු රෝගයක් හැදුණා. දරුණු රෝගයක් හැදිලා, මිය පරලොව යන්න දැන් අවසාන භාගය යි. එන්න එන්න එන්න රෝගය උත්සන්න වෙනවා. පිය සිටුතුමා කල්පනා කරනවා, 'ගෙදර මෙව්වර ධනය තියෙනවා. මේ ධනය, දේපල මිනිස්සු දැක්කොත් ඒක මට සුදුසු නැහැ. සොර සතුරන් ගන්න පුළුවන්. ඒ නිසා පුතා එළියෙන් තියන්න මින්' කියලා එළියෙන් තිබ්බා. දැන් මේ දරුවා පිලේ ඉන්නවා.

මට කියන්න අවශ්‍ය කරණ කාරණාව මේක යි: දැන් මේ සිටුතුමා යනවා, වෛද්‍යවරුන් ගාවට. ගිහින් අහනවා, නිකන් අර කතා කර කර ඉන්න කොට වාගේ, "මේ අහවල් ලෙඩෙ තියෙනවා.

අහවල් ලෙඩ්ට මොනවා ද අපි දෙන බෙහෙත්? මොනවා වාගේ ද සාමාන්‍යයෙන් හොඳ?" ඒ ඇත්තනුත් මේ සිටුකුමාගේ හැටි දන්නවා. මේ නිකම් බෙහෙත් අරගෙන යන්න යි ඇවිල්ලා තියෙන්නේ. ඒ නිසා, එහෙම කියන කොට, 'අහවල් කොළ ජාතිය, අහවල් මුල් ටික, අහවල් ගෙඩි ටික, තලලා පානයක් හදලා දුන්නොත් හොඳ වෙයි.' කියලා කියනවා.

සිටුකුමා ත් ඉක්මණට දුවගෙන එනවා. ඒ වෛද්‍යවරු කියාපු දේවල් තලලා, සකස්කරලා ඉවරවෙලා දෙනවා. අනේ දරුවාට නියම විදියට ප්‍රතිකාරයක් හොඳට වැටුනේ නැහැ. දවසින් දවස, දවසින් දවස, මාරයා ඇවිල්ලා දෙරට තට්ටුකරණ දවස ලංවුණා.

එදා බුදු පියාණන් වහන්සේගේ මහා කරුණා දෑලට මේ පින්වත්ත මට්ටමක්වලි හසුවුණා. බුදු පියාණන් වහන්සේ මට්ටමක්වලි දිනාවට, ආලෝකයක් යවලා, කතා කරා. මට්ටමක්වලි අවසාන මොහොතේ හිස හරවලා බැලුවා විතර යි. අත් දෙක එකතු කරලා බුද්ධ රූපයට වදින්න පුළුවන් හැකියාවක් තිබුණේ නැහැ. ඒ ප්‍රසාද මාත්‍රය පවා දිව්‍ය විමාණයක උත්පත්තිය ලබලා දෙන්න හේතු පාදක වුණා. දශීන මාත්‍රය එව්වර ආනිසංස යි.

එතැන දී මට පැහැදිලි කරන්න උවමනාව තිබ්බේ, අදින්නපුබ්බක සිටුකුමා, ලෝකයා කියන කියන දේවල්, ලෝකයා 'මේක හොඳ යි, මේක හොඳයි' කියලා කියන කියන දේවල් ගෙනැල්ලා දුම්මා. ගෙනැල්ලා දුන්නා බෙහෙත් හැටියට. ඒත් දවසින් දවස රෝගය උත්සන්න වුණා, දරුවා මිය පරලොව ගියා.

අපේ ජීවිතත් හරියට ඒ වාගේ යි. ලෝකයේ දුක නැතිකරගන්න, ලෝකයා නොයෙකුත් ක්‍රම වේදයන් ලෝකයේ ඉදිරිපත් කරනවා. මේ අසරණ සත්ත්වයෝ කියන්නන් වාලේ ඒ මේ අත දුවනවා. කියන කියන දේවල් කරනවා. අවාසනාවන්ත කාරණාව නම්, තාවකාලික සැප-සැනැසීම් ලැබුනාට, ජරා-මරණ-සෝක-

පරිදේව-දුක්ඛ-දෝමනස්ස එහෙම ම යි. ඒක කවදවත් නැතිවෙන්නේ නැහැ. අන්තිමට අතෘප්තිකර මනුෂ්‍යයන් බවට පත්වෙලා, ජීවිතයේ සෑම දෙයක් ම අතහැරලා දලා, මරණයට යනවා. කිසි දවසක ජරා - මරණ - සෝක - පරිදේව - දුක්ඛ - දෝමනස්සයන්ට නිවැරදි පිළිතුරක් ලබාගන්න බැරිවුනා.

ඒ නිසා පින්වතුනි, අපි අනන්ත සංසාරයේ එන කොට මේ බුද්ධෝත්පාද කාල හම්බවෙන්න ඇති. නමුත් ඒ එකදු බුද්ධෝත්පාද කාලයක්වත් නිවැරදිව ඇසුරුකරගෙන නැහැ. මේ ලැබුණු බුද්ධෝත්පාද කාලය දිහාවත් බලන්නේ නැතුව, අහක බලාගෙන, තවත් එක දේවවාදී ආගමක් හැටියට, අපගේ අපල උපද්‍රව දුරුකරගන්නට, එහෙම නැතිනම් අපගේ ජීවිතයේ එක එක කඩඉම් ජයගන්න, සෙත් ශාන්ති කම් සිද්ධකරමින් අපි ආගමක් හැටියට අන්‍ය ආගමක් හැටියට මේ ආගම අදහනවා නම්, අපට කවදවත්, බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරපු ඒ විමුක්තිය, ඒ නිවන, ඤාත් ඤාත් කරගන්න බැහැ.

ඒක සඳහා නිවැරදි පෙලගැස්මක් නිවැරදි ක්‍රමවේදයක්, තියෙනවා. අන්න ඒ ටික අපි හොඳට ඉස්සෙල්ලා තේරුම්ගන්න ඕන.

මම මුලිනුත් සඳහන් කරා, මේ ශාසනය ආරම්භවෙන්නේ භාවනාවෙන් නෙවෙයි. **දිට්ඨිංච අනුපගමම සීලවා දස්සනෙන සම්පන්නො කාමෙසු විනයො ගෙධං නහි ජාතු ගඤ්ඤෙය්‍යං පුනරෙකිති** - ඒ කියන්නේ, සිල්වතා දෘෂ්ඨියකට නො පැමිණ, දඹිතයෙන් යුක්තවෙන්න ඕන. පින්වතුනි, ඒ වාගේ මේ දඹිතය මොකක් ද? ඒ දඹිතය දිවෙන භූමි මොනවා ද? ඒ භූමිවල අඩංගු සංයුතිය මොනවා ද? ඒ කියන කරුණු කාරණා කොහොම ද අපි නිවැරදිව තේරුම්කරගන්නේ? ඒ සඳහා මහෝපකාරීවන ධර්මා මොනවා ද කියලා අපි කලින් හොඳට අහලා, දැනගෙන, ඉගෙනගන්න ඕන.

මේ ශාසනයේ සුතමය ශ්‍රේණියට පස්සෙ යි චිත්තමය ශ්‍රේණිය තියෙන්නේ. ඊට පස්සේ යි භාවනාමය ශ්‍රේණිය තියෙන්නේ. සත්‍ය ශ්‍රේණියට පස්සේ යි, කෘත්‍ය ශ්‍රේණිය තියෙන්නේ. ඊට පස්සේ තමයි කෘත ශ්‍රේණිය තියෙන්නේ. **අත්මඤ්ඤාය, ධම්ම මඤ්ඤාය ධම්මානුධම්ම පටිපන්නො භොති** - අර්ථය දැනගෙන, හොඳට අහලා ඉගෙනගෙන අර්ථය, ඒ අර්ථයට කොහොම ද ධර්මා ගොනුවෙන්නේ, ගොනුකරගන්නේ කොහොම ද, **ධම්ම මඤ්ඤාය** - ඊට පස්සේ තමයි ප්‍රතිපදාවක් හැටියට අපට පූරණය කරන්න පෙන්නලා තියෙන්නේ.

ඤ්ඤාන පරිඤ්ඤා, තීරණ පරිඤ්ඤා, පභාණ පරිඤ්ඤා - හොඳට මේක නුවණින් දැනගන්න. **ඤ්ඤා** කියලා කියන්නේ, ශ්‍රේණියා කියලා කියන්නේ අපි දන්නා කියන කෙනාට යි. අපි ගැන හොඳට ම දන්නේ අපේ ලේ ශ්‍රේණීන්. අපේ ලගම අම්මාගේ, තාත්තාගේ උදවිය, සහෝදර සහෝදරියන් තමයි අප ගැන හොඳට ම දන්නේ. ඒ නිසා අපි 'ශ්‍රේණියා' කියලා ඒ ඇත්තන් හඳුන්වනවා.

ඤ්ඤාන පරිඤ්ඤා - පිරිසිදු දතයුතු ධර්මා පිළිබඳව අපි කලින් හොඳට ශ්‍රැතමය ශ්‍රේණියෙන් අහලා දැනගන්න ඕන. ඊට පස්සේ තමයි තීරණය කරන්නේ. ඊට පස්සේ තමයි දුරුකටයුතු දේවල් දුරුකරන්නේ.

පභාණ පරිඤ්ඤා - මේ විදියට අපේ සම්බුද්ධ ශාසනයේ කෙලෙස් දුරුකරණ ක්‍රමවේදයක් තියෙනවා. ඒ සඳහා නියම මාර්ගයක් තියෙනවා.

ශ්‍රැතමය ශ්‍රේණියෙන් යමක් ද දැනගතයුත්තේ, අන්න එයට යි බෞද්ධයෙක් ලෝකයේ බිහිවෙන්නේ. උප්පැන්න සහතිකයට නෙවෙයි. එහෙම නැතිනම් ජාතියෙන් කුලයෙන් ගෝත්‍රයෙන් නෙවෙයි. ඒ නිසා දැනගතයුතු ධර්මා මනා කොට දැනගන්නට ඕන. අන්න ඒ ශ්‍රැතමය ශ්‍රේණිය හරහා බෞද්ධයෙක් ලෝකයට

බිහිවෙනවා. අන්න ඒ බුද්ධිමතාට ඒ අවබෝධඥානය හරහා මේ ජීවිතය තුළ දී ම, මේ සසර කතරින් එතෙරවෙන්න පුළුවන්. ඒ සඳහා අද දවසේ සිට මේ විවර කරණ දහම් පෙළහර හැම දෙනාට ම මහෝපකාරී වේවා කියලා අපි ආශීර්වාද කරමින් අද දවසේ මාතෘකාවට අවතීර්ණ වෙමු.

මම මුලිනුත් සඳහන් කරා, ධර්මයේ හදවත යි විවරණය කරලා දෙන්නේ. ධර්මයේ හදවත යි පැහැදිලි කරලා දෙන්නේ. ධර්මයේ හදවත පිළිබඳව යි මේ දේශනා පෙළ පිළිබඳව අපි පැහැදිලිකිරීම් සිද්ධකරන්නේ. පින්වතුනි, මේ ධර්මතා අපි හොඳට අහලා දැනගත්තොත්, **සුනාථ-ධාරොථ-වරාථ ධම්මෙ** - මේ ධර්මතාවල හැසිරෙන ක්‍රමවේදයක් තියෙනවා.

සුනාථ - හොඳට අහගන්න.

ධාරොථ - ඊට පස්සේ ධාරණය කරගන්න.

වරාථ - ඊට පස්සේ ඊට අනුගතව ප්‍රතිපදාවක් තුළ හැසිරෙන්න.

එතකොට මේ ධම්මහදය විභංගය හරහා විදගීනා භූමියේ දී අපිට සම්මග්ගිය කරන්න තියෙන ධර්මතා, විදගීනා භූමියේ දී අපිට සම්මග්ගිය කරන්න තියෙන ධර්මතා මොනවා ද? අපගේ විෂය නිර්දේශය මොකක් ද? (අපි කියන්නේ සිලබස් එක කියලා.) අපි ඒ සියලු ආශ්‍රවක්‍ෂයකරගන්න විදගීනා භූමිය මොකක් ද? අපේ විෂය නිර්දේශය මොකක් ද? අපේ සිලබස් එක මොකක් ද කියලා අපි දැනගන්න ඕන. ඉතින් අපේ විෂය නිර්දේශය, අපේ විදගීනා භූමිය, දිවෙන ඒ අංග ටික පිළිබඳව යි අද පැහැදිලි කරන්නේ.

ධම්මහදය විභංගය හරහා අභිධර්ම පිටකයේ විභංගප්‍රකරණයේ ධම්මහදය විභංගය මෙතැන සිට විවරණය කරනවා. සාදු ජනතාව මනා සිහි නුවණින් යුක්තව හොඳට සිතේ

ඒකාග්‍රතාවයෙන්, උචිතතාවෙන්, මේ ටික ශ්‍රවණය කරන්නවා!
අවබෝධ කරගන්නවා!!

එතකොට මේ විද්‍යා භූමිය හෙළි පෙනෙළි කරගන්න ප්‍රධාන
ධර්ම කාරණා දෙළහක් තියෙනවා. මම ඒක කියන්නම්කො
මෙහෙම දැන්. ඒක ලේසියි.

මේ අපට සම්මතය කරන්න තියෙන ප්‍රධාන ම කරුණු කාරණා
ටික අපි ඉස්සෙල්ලා වෙන්කරගන්නට ඕන. මොකද, සමහර
වෙලාවට මේ ලෝකයේ බැලුවොත්, සෙවිය යුත්ත සොයන්නේ
නැහැ. නො සෙවිය යුත්ත යි සොයන්නේ. බුදුහාමුදුරුවෝ
ඉපදුනේ කොහේ ද? එහෙම නැතිනම් වෙන වෙන දේවල්.
මෙන්න මේ වාගේ පරිබාහිර කරුණු තමයි අපි සම්මතය
කරන්නේ, සොයන්නේ. නමුත් ඇත්ත වශයෙන් ම
ආශ්‍රවක්‍ෂයකරගන්න අපට මහෝපකාරීවෙන්නේ කුමණ ධර්මය
ද? ඒ ධර්මය මොනවා ද? ධර්මය හරහා යි බුදුරජාණන් වහන්සේ
දකින්න පුළුවන්. ඒ ප්‍රධාන ධර්මය මොනවා ද කියලා අද දවසේ
අපි විවරණය කරනවා. ඔන්න එතකොට අපි ඒ සියලුම ධර්මය
දැන්, මේ ඉදිරියෙන් ගෙනැල්ලා ගොඩගැනුවා. දැන් මේ ඔක්කෝම
තියෙන්නේ කලවම්වෙලා යි.

එතකොට අපි දෙළොස් දෙනෙකුට කියනවා වෙනම ම භාජන
ටිකක් අරගෙන ඇවිල්ලා මේවා වෙන්කරන්න කියලා. දැන් බෝඩි
ගහලා තියෙනවා වෙන වෙනම ම මේ ප්‍රධාන කොටස් දෙළහ.
මොනවා ද?

**කති බන්ධා, කති ආයතනානි, කති ධාතුයො, කති සච්චානි, කති
ඉන්ද්‍රියානි, කති හෙතු, කති ආහාරා, කති ඵසා, කති වෙදනා,
කති සංඝාතා, කති චෙතනා, කති චිත්තානි** කියලා මේ විදියට
ප්‍රධාන කොටස් දෙළහක් තියෙනවා. දැන් ඔය භාජන දෙළහ

ලේබල් කරලා, වෙන් වෙන් වශයෙන් මේ කොටස් දෙළහ වෙන්කරගනිමු. මොනවා ද ඒ කොටස් දෙළහ?

1. පළමුවෙනි එක තමයි, **කති බන්ධා** - ස්කන්ධ යෝ කොතෙක් ද? මේ තුන් භූමියේ අපි කතාකරනවා නම් ස්කන්ධ යෝ කොතෙක් ද?
2. ඊට පස්සේ **ආයතනානි** - ආයතන වශයෙන් මොනවා ද? අපි හොඳට දැනගන්න ඕන, ආයතන කියන්නේ මොනවා ද කියලා.
3. ඊට පස්සේ **ධාතුයො** - ධාතු වශයෙන්.

ඔන්න පළවෙනි කෙනා ගොඩගහගන්නා ස්කන්ධ වශයෙන්. දෙවැනි කෙනා ආයතන වශයෙන්. ඊට පස්සේ ධාතු වශයෙන්.

4. ඊගාවට හතරවෙනි කෙනා **සච්ච** වශයෙන්.
5. ඊගාවට පස්වැනි කෙනා **ඉන්ද්‍රිය** වශයෙන්.
6. හයවැනි කෙනා **භේතූ** වශයෙන්.
7. ඊට පස්සේ සත්වැනි කෙනා **ආහාර** වශයෙන්.
8. අටවැනි කෙනා **ස්පර්ශන්** වශයෙන්.
9. නවවැනි කෙනා **චේදනා** වශයෙන්.
10. දහය **සංඥා** වශයෙන්.
11. එකොළහ **චේතනා** වශයෙන්.
12. දෙළහ **විත්තය** එහෙම නැතිනම් **විඤ්ඤාණ** වශයෙන්.

ඔන්න අපි ප්‍රධාන කොටස් දෙළහකට වෙන්කර ගන්නා.

දැන් මේ කොටස් දෙළහ අපට හම්බවෙනවා මේ තිස්එක් තලය තුළ එක එක භූමි. කාම භූමිය, රූප භූමිය අරූප භූමිය, අපරියාපන්න භූමිය. මේ තිස්එක් තලයත් ඒ වාගේ ම

ලෝකයෙන් එතෙරවුණ ලෝකෝත්තර ධර්මා යෙදෙන අපරියාපන්න භූමිය යි. එතකොට මේ තිස්එක තලයේත්, අපරියාපන්න භූමිය තුළත් මේ ධර්මා යෙදෙන්නේ කොහොම ද, මේ ධර්මා පවතින්නේ කොහොම ද, කියලා අපි දැන් දැනගන්න ඕනේ.

මේ ටික අවබෝධ කරගන්න කොට, මුලින් ම සියළුම කොටස් ටික පිළිබඳව අපි ඉස්සෙල්ලා දැනුමක් ඇතිකරගන්න ඕන.

1. ඉස්සරවෙලා ම අපි ඉගෙනගන්නවා සබ්බසංගහවාරය. මේ සියලුම ධර්මා පිළිබඳව ඉස්සෙල්ලාම ඉගෙනගන්නවා.
2. ඊශාවට දෙවැනි එක උප්පත්ති අනුප්පත්ති දස්සනවාරය යි. ඒ කියන්නේ ඉපදීම් සහ නො ඉපදීම්. ඒ ඒ භූමිවල උපදින ඒවා සහ නො ඉපදෙන ඒවා මොනවාද කියලා, උප්පත්ති-අනුප්පත්ති දස්සනවාරය කියලා දෙවැනි කාරණාව අපි ඉගෙනගන්නවා. ඊට පස්සේ, ඒවා කාම භූමියේ යෙදෙන්නේ කොහොම ද, රූප භූමියේ යෙදෙන්නේ කොහොම ද? අරූප භූමියේ යෙදෙන්නේ කොහොම ද? ඊට පස්සේ අපරියාපන්න භූමියේ යෙදෙනවා නම්, ඒවා යෙදෙන්නේ කොහොම ද, කියලා උප්පත්ති-අනුප්පත්ති දස්සනවාරය හැටියට අපි දෙවැනි කාරණාවලදී ඉගෙනගන්නවා.
3. තුන්වැනි කාරණාවේ දී, පරියාපන්න-අපරියාපන්න වාරය යි. ඒ කියන්නේ ඒ ඒ භූමි අනුව ගමන් කරන ධර්මා තියෙනවා නම්, ඒවා මොනවා ද, කියලා අපි හරියට දැනගන්න ඕන. ඒක අපි හරියට දැනගන්නවා.
4. සතරවැනි කාරණාව උප්පත්ති ඝෂණය යි. උප්පත්ති ඝෂණයේ හි විද්‍යමාන වෙන සහ අවිද්‍යමාන වෙන

දස්සනවාරය කියලා උප්පත්ති ක්‍ෂණයෙහි විද්‍යමාන වෙන
 ධර්මතා මොනවාද කියලා මේ කොටසේ දී අපි
 තේරුම්ගන්න උත්සාහවත් වෙනවා.

5. ඊට පස්සේ පස්වැනි කාරණාව **භූමිඅත්තරවසේන
 දස්සනවාරය** යි. මේ භූමි අතර, අපි කියමු, කාමභූමිය,
 රූපභූමිය, අරූපභූමිය මේ මේ භූමි අතර ඒ යෙදෙන
 ධර්මතා මොනවාද කියලා අපි වෙන් වෙන් වශයෙන්
 ඉගෙනගන්නවා.
6. සයවැනි කාරණාව තමයි **උප්පාදකම්මආයුජ්ජමාණ
 දස්සන වාරය**. ඒ කියන්නේ ඉපදීම් වශයෙන් ඒ ඒ
 භූමිවල ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ ආයු ප්‍රමාණයන් මොනවා ද
 කියන එක යි. අපි දන්නවා නේ දැන් රූපාවචරයන්ගේ
 නම් කොච්චර ආයුෂ තියෙනවා ද දන්නේ නැහැ. නේ ද.
 එහෙනම් මෙච්චර යි. ඒ ටික ඉවරවෙනවා නම් එහෙනම්
 ඊට වැඩිය හොඳයි නේ අරූපාවචර. කියලා අපට මේ මේ
 ඒ තැන්වල ආයු ප්‍රමාණය පිළිබඳව අපට දැනගන්න
 පුළුවන් නම් හොඳයි. එතකොට ඒ ආයුෂ පිළිබඳව අපි
 දැනගන්නවා.
7. සත්වැනිව **අභිඤ්ඤායාධිවාරය** කියලා කොටසක්
 තියෙනවා.
8. ඊගාවට **සාරම්මණ-අනාරම්මන දස්සනවාරය** කියලා
 කොටසක් තියෙනවා.
9. ඊගාවට **බන්ධාදී ධම්මානං දිට්ඨි සුඛාදිවසෙන සංග්‍රහ
 කරන ආකාරය**.
10. මේ ස්කන්ධ ධර්මතා දිට්ඨි සුඛ වශයෙන් ඒ සංග්‍රහ කරණ
 ආකාරයත් තියෙනවා.

11. ඊට පස්සේ කුසල ධීකාරී වශයෙන් සංග්‍රහ කරන ආකාරයක් තියෙනවා. කුසලා ධර්ම අකුසල ධර්ම අව්‍යාකරා ධර්මා වශයෙන්.

12. මේ කොටස් දෙළහ යෙදෙන ආකාර සහ නො යෙදෙන ආකාර විග්‍රහකරන ආකාරයක් තියෙනවා.

මේ ආදී වශයෙන් ප්‍රධාන කොටස් දෙළහකින් තමයි මේ කරුණු කාරණා විවරණය කරන්නේ, හෙළි පෙහෙළි කරන්නේ.

අපි මුලින් ම ප්‍රධාන කොටස් දෙළහකට මේවා පැහැදිලි කළා.

ඊට පස්සේ ඒවා විවරණය කරන ආකාර දහයක් තියෙනවා. කොටස් දෙළහ යි. ඒවා පැහැදිලි කරන ආකාර දහය යි. එතකොට අපි සබ්බසංගහවාරයේ දී මේවා ටික අපි වෙන වෙන ම බලාගම්මු.

එතකොට පළමුවෙනි කාරණාව තමයි, කති බන්ධා - ස්කන්ධයෝ කොතෙක් ද කියන කාරණාව.

(මේවා පැහැදිලි කරන කොට අද දවසේ මූලාරම්භය නිසා මේ ධර්ම කරුණුවල උද්දේසය විතරයි මම පැහැදිලි කරන්නේ. උද්දේස, නිද්දේස, පටිනිද්දේස කියලා ධර්මය පැහැදිලි කරන ආකාර තියෙනවා.

- උද්දේස කියලා කියන්නේ සැකෙවින්. කෙටියෙන්. මාතෘකා ටික.
- නිද්දේස කියලා කියන්නේ ඒක තව ටිකක් විස්තරාත්මකව.
- පටිනිද්දේස කියලා කියන්නේ හාත්පස ඒ ටික පැහැදිලිකරලා කරන ආකාරයක්.

එතකොට පින්වතුනි, මෙතැන දී උද්දේස කියලා කියන්නේ, (කෙටියෙන් අපි මාතෘකා වශයෙන් මේ ටික අපි හඳුන්වාගෙන නම්කරලා අපි යමු.) **කති බන්ධා** - ස්කන්ධයෝ කොතෙක් ද? ස්කන්ධ කියලා කියන්නේ මොකක් ද කියන අර්ථය අපි ඉස්සරහදී පැහැදිලි කරන්නම්. ස්කන්ධයෝ ගත්තහම, අපි දන්නවා, මේ තිස්එක් තලය ම, සත්ත්ව-පුද්ගල-ආත්ම ස්වභාවයක් අපට ඇතිවෙලා තියෙනවා නම්, ඒ හැම දෙයක ම මුල් ප්‍රභවය තමයි ස්කන්ධ. ස්කන්ධ මත, ස්කන්ධ ඝන කෙලෙස්. ස්කන්ධ මත කෙලෙස් යෙදිලා තමයි ඒ කෙලෙස්වල ප්‍රමාණයන් නිසා කාමාවචර සුගතියත්, කාමාවචර දුගතියත්, රූපාවචරත්, අරූපාවචරත්, කියන මේ තිස්එක්තලය නිමාණය වෙන්නේ. ස්කන්ධ මත කෙලෙස් යෙදිලා, කෙලෙස්වල ඒ ප්‍රමාණයන් නිසා තමයි ඒ ඒ භූමි වෙන් වෙලා තියෙන්නේ. සියලුම කෙලෙස් ටික දුරුවුණහම ස්කන්ධ ටික අපට විද්‍යාමාන වෙනවා. හැබැයි, නුවණක් එක්ක අපරියාපන්න භූමිය විද්‍යාමාන වෙනවා.

එතකොට මෙන්න මේ විදියට අපට මේ ස්කන්ධ පිළිබඳව හොඳ අවබෝධයක් ඇතිකරගත්තොත්, හොඳ අවබෝධයක් තිබුණොත් අපට පුළුවන්, මේ කෙලෙස් ටික අයින් කරලා දන්න. එතකොට ස්කන්ධ වශයෙන් ගත්තහම බුදුරජාණන් වහන්සේ අඩුවක් නැතුව, වැඩි ම, ඉහළ ම තැනින් පෙන්නලා තියෙන්නේ ස්කන්ධ පහ යි.

කති බන්ධා - ස්කන්ධයෝ කීය ද? ස්කන්ධ පහ යි.

ඒ කියන්නේ අපට රූපයක් පෙනෙනවා කියන තැන, ශබ්දයක් ඇසෙනවා, ගන්ධයක් දූනෙනවා, රසයක් දූනෙනවා, එහෙම නැතිනම්, කයට යමක් දූනෙනවා කියන මේ තැන, මනසින් අරමුණක් දැනගන්නවා කියන තැන, හැම වෙලේ ම ස්කන්ධ ටිකක් යෙදිලා, කෙලෙස් ටිකක් එක්ක සම්මිශ්‍ර වෙලා තමයි අපට පෙනෙන්නේ, මෙන්න මේ තැන, මුල් ම ප්‍රභවය, මූලික දේ

තමයි ස්කන්ධ ටික. එතකොට එහෙම උපදින්නට පුළුවන් තිස්සේත් තලයේ සත්තියින්නට ම මේ ස්කන්ධ පහයි තියෙන්නේ. එතැනින් පහට එහා ස්කන්ධ හයක් හෝ, හතක් හෝ එහෙම කාරණාවක් නැහැ. කෙලෙස් අඩුවෙන්න, අඩුවෙන්න ස්කන්ධ ප්‍රමාණය අඩු වැඩි වෙන්න පුළුවන්. නමුත් උපරිම තියෙන්නේ පහ යි. එතකොට ස්කන්ධ පහ යි. *කති බන්ධා?* ස්කන්ධ යෝ කොතෙක් ද? *පඤ්චකකිණ්ඩා - රූපකකිණ්ඩා, වේදනාකකිණ්ඩා, සංකල්පකකිණ්ඩා, සංඛාරකකිණ්ඩා, විකල්පකකිණ්ඩා.* ස්කන්ධයෝ පහක් හැටියට හඳුන්වනවා.

මේ ස්කන්ධ පහ ගත්තහම අපි දන්නවා, මේ ස්කන්ධ ඊට පස්සේ අර කුලක ක්‍රමයට අපි ගනුන් ඉගෙනගන්නකොට, ඒ කාලයේ, ඉස්කෝලේ යන කාලයේ, අපි දන්නවා ඒ වෘත්තයන්, එහෙම නැතිනම් රවුම්, ඇඳලා එකක් A කියලා සඳහන් කරනවා. ඊළඟ රවුම ඒකත් එක්ක කැපිලා යන්න B කියලා හඳුන්වනවා. තව රවුමක් මේ රවුම් දෙකම ත් එක්ක කැපිලා යන විදියට ඡේදනය වෙලා ඉතුරුවෙන විදියට C කියලා හඳුන්වනවා. එතකොට මෙතැන දී Aට සහ Bට අයිති දේවල්, Aට පමණක් අයිති දේවල්, Bට පමණක් අයිති දේවල්, Cට පමණක් අයිති දේවල් අපට හඳුන්වන්න පුළුවන්.

ඊගාවට A, B විතරක් Aට Bට පමණක් අයිති දේවල් තියෙනවා. B, C අතර පමණක් හුවමාරුවන ධර්මා තියෙනවා. එහෙම කියලා අපට හඳුන්වන්න පුළුවන්. ඒ වාගේ ම අපට, A, B, C කියන තුනට ම අයිතිවන ධර්මා වෙනම අපි මැදින් අර ඡේදනය වන මැද කොටසෙන් අපට හඳුන්වන්න පුළුවන්.

මේ විදියට කුලක වගේ ම තමයි අපට මේ ස්කන්ධ ධර්මා ඒ ඒ භූමිවල යෙදෙන ආකාර, යෙදෙන ප්‍රමාණ මොනවාද කියලා

අපට හොඳ අවබෝධයක් ගන්න පුළුවන්. එතකොට කවුරු හරි, ධර්මයට පරිබාහිරව කරුණු කාරණා ඉදිරිපත් කරනවා නම්, අපට මේ ධර්මතාවයේ පිහිටෙන්, මේ ධර්මතාවය මත පිහිටලා ඒ කරුණු කාරණා නිවැරදි කරගන්න පුළුවන්. ඒ නිසා මේ දහම් පරියාය ඉතා ම වැදගත්, වටිනා කියන කොටසක්. ඒ වාගේ ම ධර්මයේ හදවත යි. ඒ වාගේ ම ධර්මය අවබෝධකරගන්න නිවැරදි ස්විචයක් නැතිනම් නිවැරදි යතුරක්.

එතකොට ස්කන්ධ කියන ආකාර ගත්තොත් එහෙම, රූපස්කන්ධය, වේදනාස්කන්ධය, සංඥාස්කන්ධය, සංස්ඛාරස්කන්ධය, විඤ්ඤාණස්කන්ධය කියලා ස්කන්ධ පහක් තියෙනවා. ඔය ස්කන්ධ පහ තමයි, අපට රූපයක් පෙනෙනවා කියලා කියන කොට ඒ අපට එකවර මේ කැමරාව, එහෙම නැතිනම් මේ තියෙන ගහකොළ එකපාර පෙනෙනවා කියන කොට, ඔතැන අපට ගහක් පෙනුනාට, අපට කැමරාවක් පෙනුනාට, මේ හරහා යම් සිද්ධියක් ක්‍රියාත්මක වෙලා තියෙනවා, රූප-වේදනා-සංඥා-සංඛාර-විඤ්ඤාණ කියන ධර්මා පහ යෙදිලා. කෙලෙස් සමග සම්මිශ්‍රවෙලා. මේ සංකලනයක් නිසා අපට මැවුණු රූපයක් තමයි මේ කැමරාව, මේ ගහ කියන එක. එහෙනම් ඒක අපේ මනසට උපදවලා දෙන්න, ඒ රූප ලෝකය අපට උපදවලා දෙන්න, ලෝකය උපදවලා දෙන්න මූලිකවුණේ, ස්කන්ධ පඤ්චකය යි. අපි ඉදිරියේ දී ඔය පිලිබඳව විස්තර තවදුරටත් ඉගෙනගනිමු.

එතකොට මොකක් ද **කති ඛණ්ඩා?** ස්කන්ධයෝ කොතෙක් ද? ස්කන්ධයෝ පහයි. ඒක භූමි වශයෙන් **එකවොකාරභූමිය**, ඒ කියන්නේ අසංඥාසත්තියන්ට රූපස්කන්ධය පමණයි තියෙන්නේ. ඒක අපට වෙන ම ඉස්සරහ දී කතාකරගනිමු. **පඤ්චවොකාරභූමි** - ස්කන්ධපඤ්චකය ම උපදින භූමි තියෙනවා. **චතුරවොකාරභූමි**, අරූපාවචර ලෝකයේ ඒ ස්කන්ධ හතරක් උපදින තැන්

තියෙනවා. අපරියාපන්නයත් ස්කන්ධ හතරක් හැටියට තමයි හඳුන්වන්නේ.

ඊගාවට තමයි කති ආයතනානි. ආයතන කීය ද? වාදස ආයතනානි - ආයතනයෝ දෙළහ යි. ආයතන කියලා කියන්නේ නැවැත නැවැතත් ලෝකය උපද්දලා දෙන, විත්ත වෛතසික ධර්ම උපද්දලා දෙන, ආකරයක් හැටියට, එහෙම නැතිනම් අයබදු එකතු කරනවා වාගේ මේ ධර්මයා නැවැත නැවැතත්, ඇතිබවින් ලෝකයේ නිරුද්ධවෙන්න දෙන්නේ නැතුව, අඛණ්ඩව මෙහේ තියෙනවා කියලා, චක්ඛායතනය හරහා ලෝකය උපද්දලා දෙන ඒ ස්වභාවයට අපි කියනවා ආයතන කියලා. මෙහෙම ආයතන කෘත්‍යය කරන ප්‍රධාන කොටස් දෙළහක් තියෙනවා. ප්‍රධාන කොටස් දෙළහක් තියෙම : චක්ඛායතන, රූපායතන, සෝතායතන, සද්දයතන, ඝාණායතන, ගන්ධායතන, ජීව්හායතන, රසායතන, කායායතන, පොට්ඨබ්බායතන, මනායතන, ධම්මායතන. ආයතන දෙළහ යි.

එතකොට මෙන්න මේ ආයතන දෙළහ පිළිබඳව අපි හොඳ අවබෝධයක් ඇතිකරගන්න ඕනෙ. සළායතන නිරෝධය හරහා නිවන් දකින්න බලාපොරොත්තුවෙනවා නම් ආයතන පිළිබඳව අපි හොඳ දැනුමක් ඇතිකරගන්න ඕනේ. පඤ්චඋපාදනස්කන්ධයන්ගේ උදය-වූය දකිනවා නම් ස්කන්ධයන් පිළිබඳව අපි දැනගන්න ඕන.

ඊගාවට, ධාතු කීය ද කති ධාතූයො. ධාතු කීය ද? ධාතු දහඅටයි තියෙන්නේ. මොනවා ද ඒ ධාතු දහඅට? චක්ඛුධාතු, රූපධාතු, චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු, සොතධාතු, සද්දධාතු, සෝතවිඤ්ඤාණධාතු. ඝාණධාතු, ගන්ධධාතු, ඝාණවිඤ්ඤාණධාතු, ජීව්හාධාතු, රසධාතු, ජීව්හාවිඤ්ඤාණධාතු, කායධාතු, පොට්ඨබ්බධාතු, කාය විඤ්ඤාණධාතු, මනොධාතු, ධම්මධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු කියලා ඉවරවෙලා ධාතු අටළොසක්, ධාතු දහඅටක් තියෙනවා.

මේ ධාතු ස්වභාවය යි. ධාතු දහඅටක් තමයි අපි සත්ත්ව-පුද්ගල-ආත්ම ස්වභාවයකින් කතා කරන්නේ. ධාතු දහඅට පිළිබඳව අපි හොඳට ඉගෙනගන්න ඕනේ. එතකොට බහුධාතුක සූත්‍රයේ එහෙම, බුදුපියාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා යම් කිසි කෙනෙක් මේ ලෝකයේ යම්තාක් දුකක්, වේදනාවක්, වෙහෙසක්, විඩාවක් විඳිනවා නම්, ඒ දුක වෙහෙස විඩාව එන්නේ බාලයා කරා ම යි. පණ්ඩිතයා කරා එන දුකකුත්, වේදනාවකුත්, වෙහෙසකුත්, විඩාවකුත් ඇත්තේ නැහැ. කෙසේ පණ්ඩිතයෙක් වෙමිද?

ස්කන්ධ-ධාතු-ආයතන-පටිච්චසමුප්පාද වශයෙන් නුවණින් යුක්තව සම්මඪිතය කරලා පණ්ඩිතයෙක් වෙන්න. අන්න එදා ඒ පණ්ඩිතයාට මේ ලෝකයේ ඇතිවන දුකකුත් වේදනාවකුත් ඇත්තේ නැහැ කියලා බුදුපියාණන් වහන්සේ දේශනා කළා.

සත්තට්ඨාන සූත්‍රයේත්, ඒ විදියට තම යි. ධාතු-ආයතන-පටිච්චසමුප්පාද වශයෙන් මේ ස්කන්ධ ධර්මතා ටික සහිත මේ කෙලෙස් ලෝකයේ සම්මඪිතය කරන්න, සසරදුකෙන් එතෙරවෙන්න, පුළුවන් කියලා දේශනා කරලා තියෙනවා.

ඊට පස්සේ ආයතන පිළිබඳව, ධාතු පිළිබඳව අපි කෙටියෙන් දැන් මතක්කරගන්නා. නැවතත් මතක් කරනවා: ස්කන්ධ පහ යි, ආයතන දෙළහ යි, ධාතු දහඅට යි. කති බන්ධා, කති ආයතනානි, කති ධාතූයො?

ඊට පස්සේ, **කති සච්චානි?** මේ ලෝකයේ සත්‍යයෝ කීයක් තියෙනවා ද? සත්‍යයෝ කීයද? සම්මුති සත්‍යය, පරමාර්ථ සත්‍යය ආදී වශයෙන්? නමුත් මතක තියාගන්න මෙ තැන දී මේ 'සත්‍යය' කියන කාරණාවේ දී ආයතීයත් වහන්සේලා

අවබෝධකරගත්ත ඒ චතුරායඝී සත්‍යය යි සත්‍ය කියන ආකාරයෙන් හඳුන්වන්නේ.

උප්පාදු වා තථාගතානං, අනුප්පාදු වා තථාගතානං, ධීනා වතා ධාතු ධම්ම ධීත්තා ධම්ම නියාමතා ඉදප්පච්චයතා - තථාගතයන් වහන්සේ මේ ලෝකයේ ඉපදුණත්, නැතිවුණත් මේ ලෝකයේ පවතින යථාර්ථවාදී ධර්මතාවයක් තියෙනවා, සත්‍යයක් තියෙනවා. ඒක හැම කාලයේ ම, තත, අචිතත, අනඤ්ඤතත යි.

- තත කියලා කියන්නේ ඒක සැබෑවක් ම යි.
- අචිතත කියලා කියන්නේ ඒක බොරුවක් නෙවෙයි.
- අනඤ්ඤතත කියලා කියන්නේ ඒ සත්‍යය කවදවත් ම වෙනස් ස්වභාවයකින් පෙනී ඉන්නේ නැහැ.

ඒ නිසා බුදුපියාණන් වහන්සේ තමන් වහන්සේගේ දඹ්නියක්, තමන් වහන්සේගේ රුවියක්, තමන් වහන්සේගේ විතර්කයක් ලෝකයට ඉදිරිපත් කළා නෙවෙයි. ලෝකයට වැහිලා තිබුණු, නමුත් ලෝකයේ පරමාර්ථ සත්‍යය බුදුපියාණන් වහන්සේ අවබෝධ කරගෙන, වෙහෙසකර ක්‍රියාවලියක් හරහා අවබෝධකරගෙන තමයි ලෝකයට ඉදිරිපත් කරේ.

පින්වතුනි, ඒ නිසා, මේ ආයඝී සත්‍යයන් ලෝකයේ හතරක් තියෙනවා.

දුක්ඛ සත්‍යය ගත්තහම දුක්ඛ ආයඝී සත්‍යය කියන්නේත්, දුක්ඛ සත්‍යය කියන්නේත් දෙකේ ම සත්‍ය කියන අර්ථය තුළ ගැබ්වෙලා තියෙනවා ආයඝී කියන අර්ථයක්. එතකොට දුක්ඛ ආයඝී සත්‍යය කියන කාරණාව, බුදුපියාණන් වහන්සේ සංඛිත්තෙන පංචුපාදනක්ඛන්ධා දුක්ඛා කියලා දේශනා කරා නම්, ඒ ධර්මතාවය මේ ලෝකයේ කිසි ම කෙනෙකුට, ඔය දුක නෙවෙයි. තවත් වෙන වූ අන්‍ය දුකක් තියෙනවා කියලා එහෙම

පනවන්න බැහැ. ජාතිපි දුක්ඛා, ජරාපි දුක්ඛා කියන මේකෙන් පටන් අරගෙන සංඛිත්තෙන පංචුපාදනක්ඛජ්ඣා දුක්ඛා කියලා හඳුන්වාපු, මේ දුක්ඛ සත්‍යය මේ ලෝකයේ බුදුකෙනෙක් ස්වයංභූත ඥානයෙන් ම අවබෝධ කරගෙන දේශනා කරා ම ඒ සත්‍යය මේ ලෝකයේ පරම සත්‍යයක්.

ඒ නිසා පින්වතුනි, සත්‍ය හතරයි කියලා තියෙන්නේ. දුක්ඛ සත්‍යය, සමුදය සත්‍යය, නිරෝධ සත්‍යය, මාර්ග සත්‍යය. එතකොට මේ ලෝකයේ අපට තියෙන දුක් ටිකක් තියෙනවා. වේදනා, වේගයෙන් එන දුකක් තියෙනවා. නමුත් ආයුෂ්‍යන් වහන්සේලා වේදනා වේගයෙන් එන දුක විතරක් නෙවෙයි අවබෝධ කරගත්තේ. සැප සහගත තැනත්, උපේක්‍ෂා සහගත තැනත්, සංඛ්‍යා ධර්මයන් තුළ තිබෙන දුක්ඛ ස්වභාවයත්, ඒ හැම දෙයක් ම, දුක පිරිසිඳ දක්කා. දුක හාත්පසින් ම අවබෝධ කරගත්තා. මෙන්න මේ නිසා, දුක්ඛ සත්‍යය කියන එක අපි වෙනම ම, අපි ඉදිරියේ දී මේක පුළුල්ව අපි අවබෝධකරගනිමු. දුක්ඛෙ ඥානය උපදවා ගන්නොත්, දුක්ඛ සමුදයත් අපට අවබෝධ කරගන්න පුළුවන්.

සමුදය සත්‍යයත් ඒ වාගේ ම තමයි.

නිරෝධ සත්‍යයත් ඒ ආකාරයෙන් ම යි. ලෝකයේ නිරුද්ධවීම් තියෙනවා, හටගත්ත දේවල් නිරුද්ධවෙනවා. එහෙම නිරුද්ධවුණා කියලා ඒ නිරුද්ධවීම් හැම එකක් ම ආයුෂ්‍යන් වහන්සේලා කියන නිරෝධය වෙන්නේ නැහැ. එතකොට ආයුෂ්‍යන් වහන්සේලා නිරෝධය යි කියලා කියන නිරෝධ ආයුෂි සත්‍යය කොහොම ද අපි වෙන්කරලා හඳුනාගන්නේ? ඒ සඳහා දුක්ඛනිරෝධගාමිණී පටිපදා ආයුෂි සත්‍යය මොකක් ද කියලා අපි වෙනම ම තීරණය කරගන්න ඕනේ.

කතමානි සච්චානි? සත්‍ය කොච්චරක් ද? සත්‍ය හතර යි. දුක්ඛ සත්‍යය, සමුදය සත්‍යය, නිරෝධ සත්‍යය, මාර්ග සත්‍යය. අද දවසේ උද්දේශ වශයෙන් මේ ටික පැහැදිලි කරන්නේ.

ඊගාවට, **ඉන්ද්‍රිය ධර්මතා.** ඉන්ද්‍ර කියලා කියනවා ප්‍රධාන වූන අර්ථයෙන්. එතකොට මේ සත්ත්වයින් සංසාරයේ අරගෙන යන්නත්, සසරින් එතෙරකරවන ආකාරයටත් ප්‍රධානවෙන ධර්මතා තියෙනවා විසි දෙකක්. **ද්වාවිසතිඉන්ද්‍රියා නි** - ඉන්ද්‍රිය විසිදෙකක් තියෙනවා. මොනවා ද ඒ ඉන්ද්‍රිය විසිදෙක? (මතක තියාගන්න. ඉන්ද්‍රිය විසිදෙකක් මතකතියාගන්න පහසු ආකාරයක් මම පැහැදිලි කරන්නේ. ඉන්ද්‍රිය පහ යි.)

පළමුවෙනි එක තමයි, රූපය පිළිබඳව ඉන්ද්‍රිය පහක් තියෙනවා. පඤ්චඉන්ද්‍රිය - වක්ඛු ඉන්ද්‍රිය, සෝත ඉන්ද්‍රිය, සංඡා ඉන්ද්‍රිය, ජීව්හා ඉන්ද්‍රිය, කාය ඉන්ද්‍රිය. ඔන්න එතැන පහ යි.

ඊගාවට ඒ රූප ජීවිත ඉන්ද්‍රියක් පවතින්න, මන ඉන්ද්‍රිය තියෙන්න ඔන. ජීවිත ඉන්ද්‍රිය, මනිනිය. පහයි දෙකයි හතයි.

ඒ ධර්මතා දෙකත් එක්ක **ඉත්ථිඤ්ඤා, පුරුෂිඤ්ඤා.** මොකද, කාමා දී සත්ත්වයන්ගේ ඉත්ථිඤ්ඤා, පුරුෂිඤ්ඤා විද්‍යමාන වෙනවා. එතකොට මේ සත්ත්වයින් නැවත නැවතත් සසර අරගෙන යන්න නම් මේ ඉත්ථිඤ්ඤා, පුරුෂිඤ්ඤා මූලිකවෙලා, නැවත නැවත සත්ත්වයන්ගේ පැවැත්ම සිද්ධවෙන්න ඔනේ. ඒ නිසා ඉත්ථිඤ්ඤා, පුරුෂිඤ්ඤා ත් එක්ක ඔන්න ඉන්ද්‍රිය හතයි දෙකයි නවයයි.

ඊට පස්සේ තව ඉන්ද්‍රිය කුසල පැත්තෙන් අපට ඉන්ද්‍රිය පහක් හම්බවෙනවා, මොකක් ද? **සද්ධාඉන්ද්‍රිය, සතිඉන්ද්‍රිය, විරියිඤ්ඤා, සමාධි ඉන්ද්‍රිය, ප්‍රඥා ඉන්ද්‍රිය,** කියලා ඉන්ද්‍රිය පහක් හම්බවෙනවා. එතකොට නවයයි පහ යි දහතර යි.

ඊගාවට වේදනා හේදයෙන් තව පහක් හම්බවෙනවා. වේදනා හේදයෙන් කුමක් ද? සැප ඉන්ද්‍රිය, දුක් ඉන්ද්‍රිය, සුඛ ඉන්ද්‍රිය, දුක්ඛ ඉන්ද්‍රිය, සොමනස්ස ඉන්ද්‍රිය, දොමනස්ස ඉන්ද්‍රිය, උපෙක්ඛ ඉන්ද්‍රිය කියලා වේදනා හේදයෙන් ඉන්ද්‍රිය පහකින් විග්‍රහවෙනවා වේදනාව. එතකොට දහතර යි පහ යි දහනවය යි.

ඊට පස්සේ ලෝකෝත්තර භූමියේ දී ප්‍රඥාව යෙදෙන මට්ටම් අනුව, ඒ ප්‍රඥාව හඳුන්වනවා **අනඤ්ඤාසංකප්පාමිති ඉන්ද්‍රිය** - සෝතාපන්න මාර්ගස්ථයාගේ **අඤ්ඤාන්ද්‍රිය**, සෝතාපන්න ඵලස්ථයාගේ ඉඳලා අර්හත් මාර්ගස්ථයා දක්වා ම ගත්තහම **අඤ්ඤානාච්ඡන්ද්‍රිය**. රහතන් වහන්සේගේ නුවණ යි.

මොකද, මේ විදියට හඳුන්වලා තියෙන්නේ ඒ උපදින නුවණේ ප්‍රමාණයට ගෙවුණු ආශ්‍රව්‍යය, ගෙවුණු සංයෝජන මට්ටමට ඒ පුද්ගලභාවය හඳුන්වන්න ඕනෑ නිසා, ඒ ඇතිකරගත්ත නුවණ මත, පුද්ගලයා හඳුන්වනවා. ඒ නුවණට වෙන ම නමකින් ඒ අනාශ්‍රව ප්‍රඥාව යෙදෙන මට්ටම් අනුව හඳුන්වනවා. **අනඤ්ඤාසංකප්පාමිති ඉන්ද්‍රිය, අඤ්ඤාන්ද්‍රිය, අඤ්ඤානාච්ඡන්ද්‍රිය,** කියලා හඳුන්වනවා. දහනවයයි තුනයි විසිදෙක යි.

එතකොට ඔන්න දෙවිසි ඉන්ද්‍රිය අපි ඉගෙනගත්තා. මොනවා ද? රූපය අරමුණු කරගෙන පංචේන්ද්‍රිය ත්, එතැන පහ යි. ඊගාවට ජීවිතඉන්ද්‍රිය, මනිනිද්‍රිය දෙක යි හත යි. ඉත්තින්ද්‍රිය, පුරුෂිනිද්‍රිය නවයයි. ඊට පස්සේ නාමකය පැත්තෙන්, කුසලය පැත්තෙන් ගත්තොත් එහෙම ශ්‍රව්‍ය, ස්පර්ශ, විශ්‍රව්‍ය, සමාධි, ප්‍රඥා කියන මේ පඤ්චඉන්ද්‍රිය ධර්මයා ත්, ඊට පස්සේ වේදනා හේදයෙන් පහ යි දහනවය යි. ලෝකෝත්තර අනාශ්‍රව ප්‍රඥා වේදනා ඒ ඉන්ද්‍රිය මට්ටම් අනුව ඉන්ද්‍රිය තුනට දහනවය යි. තුන යි විසිදෙක යි.

මෙන්න මේ දෙවිසි ඉන්ද්‍රිය පිළිබඳව අපි හොඳ දැනුමක් ඇතිකරගන්න ඕන. ඉස්සරහ දී අපි ඒ සම්බන්ධයෙන් වෙන වෙන ම පැහැදිලි කර ගනිමු.

ඊගාවට **හේතු** කියක් තියෙනවා ද? හේතු ගත්තහම හේතු නවයක් තියෙනවා. මේ ඕනෑම ගහක් ශක්තිමත්ව මහපොළොවේ නැගී සිටින්නට නම් ඒකට යම් මූල පද්ධතියක් අවශ්‍ය යි. ඒ නිසා, කුසල ධර්මයක් වුණත්, කම් පටයක් බවට පත්වෙන්න, නැවත නැවතත් විපාක ගෙන දීමේ ශක්තිය උපදවලා දෙන්න කම්යක් බවට පත්කරගන්න මේ මූල පද්ධතියක් තියෙන්න ඕන.

එතකොට කුසලමූල තුන යි, අකුසල මූල තුන යි. ඒ නිසා කුසලමූල තුන යි, අකුසල මූල තුන යි. ඒ වාගේ ම අව්‍යාකත කුසල මූල තුනක් තියෙනවා තව. එතකොට එහෙම ගත්තහම **හේතු නවයක් තියෙනවා.**

- අලොභො, අද්දෙසො, අමොහො, අලෝභ, අද්වේශ, අමෝහ කුසල හේතු තුන යි.
- ලෝභ, ද්වේශ, මෝහ අකුසල හේතු තුන යි.
- තව අව්‍යාකත අලෝභ, අද්වේශ, අමෝහ කියලා ඉවරවෙලා හේතු තුනක් යෙදෙනවා.

මෙන්න මේ විදියට හේතු නවයක් යෙදෙනවා. හේතු වශයෙන් ගත්තහම මේ තිස්එක් තලයේ භූමිවල යෙදෙන සිත්වල යෙදෙන හේතු ප්‍රභේදයෙන් විස්තර කරන කොට, අවබෝධ කරගන්න කොට, දැනගන්න කොට, ඒ සිත්වල යෙදෙන සංයුතිය මත යෙදෙන ප්‍රමාණ මත, හේතු යෙදෙන, නො යෙදෙන ආකාර අනුව, ඒ සිත්වල හේතු අනුව හේතු නවයක් හැටියට

හඳුන්වන්න පුළුවන්. එතකොට හේතු වශයෙන් ගත්තහම හේතු නවයයි.

කති ආහාරා - ආහාරයෝ කීයක් තියෙනවා ද? අපි දන්නවා සෝපාක පුංචි හාමුදුරුවෝ උතුම් වූ අතීත්භාවයට පත්වෙලා, ඒ වාගේ ම උපසම්පදව සම්පූර්ණ කරගන්න බුදුපියාණන් වහන්සේ **පඤ්ඤද්වයාකරන**, ඒ කියන්නේ ප්‍රශ්න දහයක් අහලා තමයි උපසම්පදව දුන්නේ. ඒ අහපු ප්‍රශ්න දහයේ පළමුවෙනි ප්‍රශ්නය තමයි, **එක නාම කීං?** එක යි කියලා කියන්නේ මොකක් ද? **සබ්බෙ සත්තා ආහාරටීතිකා**. සියලුම සත්ත්වයින් ආහාරයෙන් යැපෙනවා කියන කාරණාව.

එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇහුවා, පුංචි, සත් හැවිරිදි, මේ පුංචි හාමුදුරුවන්ගෙන් ඇහුවා, **එක නාම කීං** කියලා. විශාරදව සිංහ පෝතකයෙක් වගේ උත්තර දුන්නා, කොහොම ද? **සබ්බෙ සත්තා ආහාරටීතිකා**. සියලුම සත්ත්වයින් ආහාරයෙන් පවතින්නේ යැපෙන්නේ.

ඒ නිසා, මේ ආහාර කීයද? ආහාර හතරයි තියෙන්නේ. මොනවාද ඒ ආහාර? **කබලිංකාර ආහාර**, **එස්ස ආහාර**, **මනෝසංවේතනා ආහාර**, **විඤ්ඤාණ ආහාර**. අපි මේ ආහාර ටික ඉස්සරහ දි හොඳට පැහැදිලි කරලා දෙන්නම්.

ඊගාවට, සත්ත්වයින් උපදින්නේ, පවතින්නේ, නැවතත් සසරේ වෙනස්කරගන්නේ මේ ආහාර නිසා ම යි.

ඊගාවට **කති එසසා** - ස්පර්ශයෝ කීයක් ද? **චක්ඛු සම්ඵස්ස**, **සෝත සම්ඵස්ස**, **සාණ සම්ඵස්ස**, **ජීව්හා සම්ඵස්ස**, **කාය සම්ඵස්ස**, **මනො ධාතු සම්ඵස්ස**, **මනො විඤ්ඤාණධාතු සම්ඵස්ස** කියලා ස්පර්ශයෝ හතක් තියෙනවා. **කති එසසා**, **කති වෙදනා**, **කති සංඥා**, **කති චෙතනා**, **කති චිත්තානි**, මේ ධර්මා ටික ඔක්කෝම හත්

ආකාරයකට යෙදෙනවා. කති විතානි කිව්වහම කුමක් ද ඒ විත්තයෝ හත? වක්ඛු විඤ්ඤාණ, සොත විඤ්ඤාණ, ඝාණ විඤ්ඤාණ, ජ්ඣා විඤ්ඤාණ, කාය විඤ්ඤාණ, මනෝ ධාතු, මනෝ විඤ්ඤාණ ධාතු කියලා මේ විඤ්ඤාණ, එහෙම නැතිනම් සිත් හතක් ආකාරයට හඳුන්වන්න පුළුවන්.

එතකොට පින්වතුනි, මේ විදියට මේ විද්‍යානා භූමියට හසුවෙන, විද්‍යානා භූමියෙහි දී සම්මග්ගිය කළ යුතු, ප්‍රධාන කොටස් දෙළහක් තියෙනවා. ඒ කොටස් දෙළහ පිළිබඳ උද්දේශ වශයෙන් තමයි අපි අද දවසේ සම්මග්ගිය කරන්න, විවරණය කරන්න, පැහැදිලි කරන්න උත්සාහවත් වුණේ. උද්දේශ වශයෙන් කති ඛණ්ඩා, කති ආයතනානි, කති ධාතුයෝ, කති සච්චානි, කති ඉන්ද්‍රියානි, කති හෙතු, කති ආහාරා, කති එස්සා, කති වෙදනා, කති සංඥා, කති චෙතනා, කති විතානි, කියලා මේ ප්‍රධාන කොටස් දෙළහ. ඉතින් පින්වතුනි, නියම විදියට අපි විද්‍යානා භූමිය තුළ ක්‍රියාත්මක වෙන කොට මේ විද්‍යානා භූමිය තුළ හසුවෙන්න ඔන ධර්මා, විද්‍යානා භූමියේදී සම්මග්ගිය කළ යුතු ධර්මා, ප්‍රධාන කොටස් දෙළහක් තියෙනවා.

එහෙම නැතිනම් අපේ විෂය නිර්දේශය, අපි කියන්නේ අපේ සිලබස් එක කියලා නේ ද? මෙන්න මේ කාරණා පිළිබඳව අපි එකින් එක, එකින් එක මේ ඊළඟ ඉරුදිනයේ නෙවෙයි, සතියක් හැර සතියක් තුළ දී අපි සම්මග්ගිය කරන්න උපකාර කරලා දෙනවා. එහෙම නැතිනම් අපි පැහැදිලි කරලා දෙනවා ඒ කාරණා එකින් එකට එකින් එකට මුතු ඇමුණුවා වාගේ. හැම කෙනා ම අවබෝධ කරගන්න උත්සාහවත් වෙන්න. එහෙම කරගන්න පුළුවන්කම ලැබුණොත් අපට පුළුවන් වේවි මේ ජීවිතය තුළ දී ම ජරා-මරණ නිරෝධය ඉක්මවන්න.

ඒ සඳහා මේ ධර්ම දේශනාව මේ දහම් පරියායයන් මහෝපකාරී වේවා කියලා අපි ආශීර්වාද කරනවා.

පිටපත් කිරීම
එච්. ඒ. අමරතුංග

සංස්කරණය
චමලා අමරතුංග

(මුද්‍රණය සඳහා සකස් කළ පිටපතක් නොවේ.)

